

Für eine jüngere Schicht der Malereien auf der Empore halte ich eine kleine Komposition des Martertodes 10 000 Ritter mit dem gekreuzigten Achatius, angestochenen Rittern und einem Bischof, die den Text der Legende, in der die Kreuzigung der Ritter zu der bedeutenden Schilderung und Angleichung ihres Marters der Kreuzigung Christi gehört, verfolgt. In den Ländern nördlich von Alpen ist die Verbindung der Kreuzigung und des Anstechens der Märtyrer nicht häufig, sie wird aus der italienischen Malerkunst abgeleitet, besonders aus der bis heute nicht erhaltenen Komposition Lorenzo di Bicci in Florenz. Nach Böhmen konnte die Komposition aus der Minoritenkirche in Bruck a.d. Mur aus dem Anfang des 15. Jahrhunderts geraten, in Südböhmen wiederholt sie die monumentale Ausschmückung der Burgkapelle in Zvíkov/Klingenberg und die torsi erhaltene Szene in der Pfarrkirche in Vimperk/Winterberg. Von den stehenden Heiligen längs des Fensters der Nordwand haben sich nur untere Teile der Draperien erhalten, die ebenfalls auf eine jüngere Phase zeigen, als die markant malerisch gestaltete hl. Katharina.

Die Malereien konnten in der Zeit entstehen, in der seine Regierung des Krumauer Dominiums der junge, in der Zeit seines Vaters Tod minderjährige, Ulrich von Rosenberg, angetreten hat. Ihm schreiben wir auch zwei umfangreiche Kompositionen an der Nordwand des Seitenschiffes der Kirche zu, die das Motivbild mit der Kreuzigung, mit den Stiftern (Ulrich und seine Gemahlin ?) und ihren Fürbittern und vier Heiligen – hl. Agnes, hl. Elisabeth, hl. Barbara und hl. Katharina darstellen. Die Komposition der Kreuzigung halte ich für eine Arbeit eines konservativen Malers, der in der bis heute erhaltenen Zeichnung der Physiognomien und Falten der Mäntel die stilistischen Prinzipien des Schönen Stils in seiner späten Phase völlig bewahrt hat. Die vier Heiligen bestimmt vor allem der Faltenwurf der Draperie, die von eher vertikalen, steifen Falten gegliedert wird. Auch ihre Gesichter unterscheiden sich durch ihre ovale Auffassung, die Zeichnung der Augen, des Mundes und durch die Form der Frisuren von den noch im Schönen Stil dargestellten Gesichtern in der Szene der Kreuzigung. Es ist wahrscheinlich, daß die Malereien in einem kurzen Zeitabstand und offensichtlich mit der Hand zweier unterschiedlich geschulten Maler in der Zeitspanne 1440-50 entstanden.

Die neu entdeckte Kreuzigung bei der Kapelle der Auferstehung hat sich nur torsi erhaltend; nach dem Faltenwurf des Mantels hl. Johannes des Evangelisten setzen wir die Malerei in die 80er Jahre des 15. Jahrhunderts.

Wir sind der Meinung, daß die Freilegung des jüngeren Verputzes an der Ostwand des Oratoriums fruchtend sein würde, denn wir halten auch die Zeichnung, die den Christus am Ölberg darstellt, für eine bedeutende Entdeckung.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – die Empore, hl. Katharina, um 1410.

Abb. 2: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche, Gesamtansicht vom Süden (Foto V. Rázim, 1999).

Abb. 3: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – die Empore, der Martertod der 10 000 Ritter, nach 1430 (?) (Foto R. Hrala).

Abb. 4: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – die Empore. Christus am Ölberg, nach 1410 (Foto R. Hrala).

Abb. 5: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – die Empore. Ein Torso der Draperie einer Heiligen, nach 1430 (?) (Foto R. Hrala).

Abb. 6: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – das Schiff. Die Kreuzigung mit den Stiftern und Fürbittern, 1430 – 1440 (Foto R. Hrala).

Abb. 7: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – das Schiff. Hl. Agnes, hl. Elisabeth, hl. Barbara und hl. Katharina, um 1440 (Foto R. Hrala).

Abb. 8: Český Krumlov/Krumau, die St. Veitskirche – das Schiff. Ein Torso der Kreuzigung, um 1480 (?) (Foto R. Hrala).

(Übersetzung J. Kroupová)

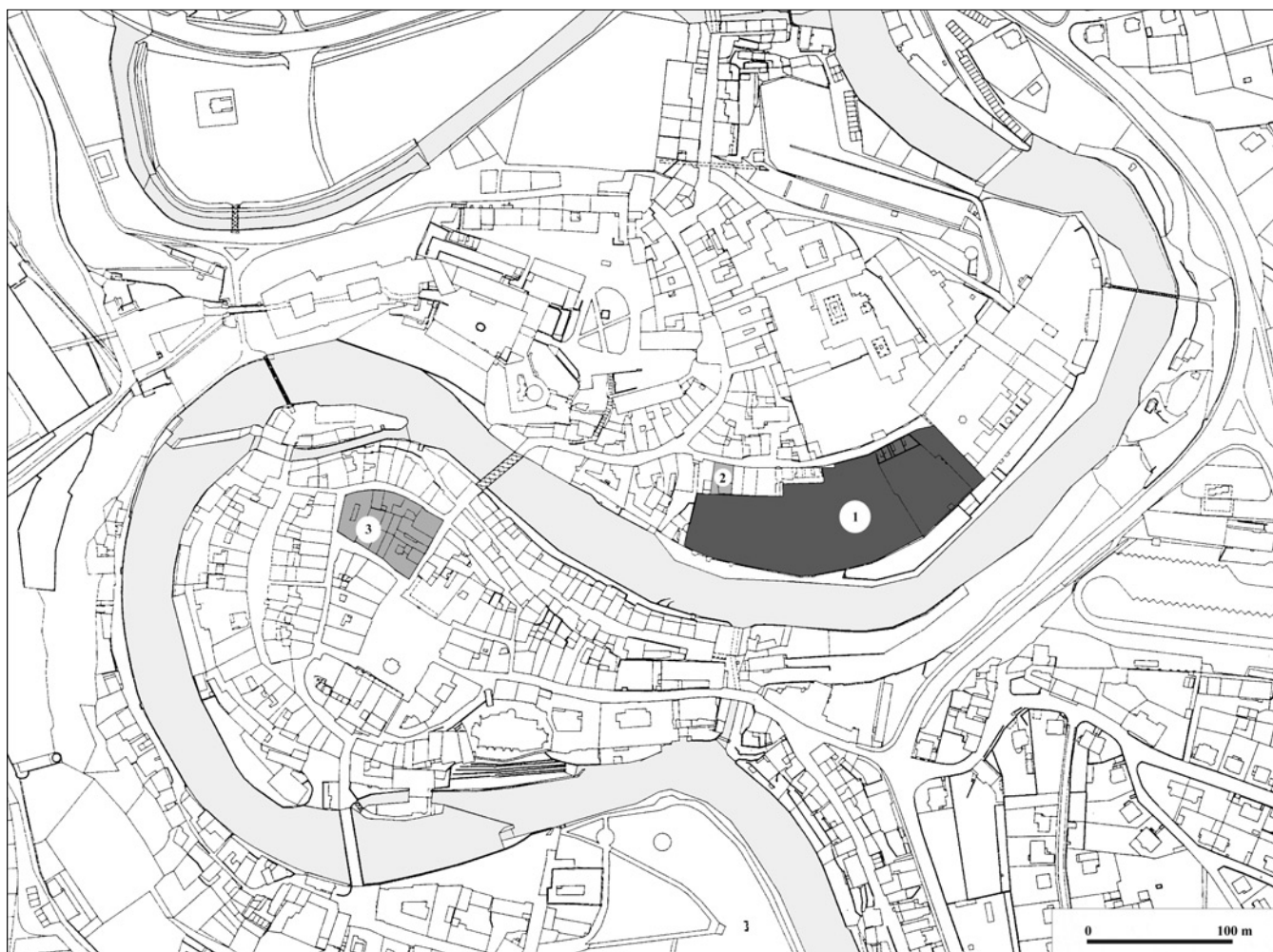
ARCHEOLOGICKÁ PAMÁTKOVÁ PÉČE V ČESKÉM KRUMLOVĚ

MICHAL ERNÉE

„Základním předpokladem pro úspěšnou činnost projektanta - památkáře v městské rezervaci je pečlivě provedené zaměření a historický průzkum“.

Již před více než půl stoletím připsali tuto větu jako motto na originál své práce posluchači školy architektury profesora A. Beneše při Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, kteří v letech 1947 - 48 zaměřili a do celkového plánu v měřítku 1 : 200 vynesli půdorys historického jádra jednoho z našich nejzachovalejších středověkých měst - Českého Krumlova. Do plánu byly pak na základě průzkumu skupiny posluchačů dějin výtvarných umění Karlovy univerzity v Praze barevně vyznačeny dvě domnělé fáze vzniku zástavby vnitřního města¹⁾ a uvažované stáří jednotlivých úseků zdíva zjištěného průzkumem.²⁾ I když je dnes možné práci tehdejších posluchačů mnohé vytknout,³⁾ stal se plán za 50 let své existence sám o sobě historickým pramenem nemalé informační hodnoty. Poskytuje nám totiž komplexní představu o půdorysném uspořádání a charakteru zástavby centra Českého Krumlova ještě před započítím rozsáhlých poválečných asanací a rekonstrukcí, které zde probíhají od 50. let v převážné míře bez jakékoli průvodní dokumentace zanikajících staveb či jejich částí.⁴⁾ Plán z let 1947 - 48⁵⁾ představuje navíc dodnes jediný (byť poněkud nepřesný) kompletní půdorysný zaměření historického jádra vlastního města.⁶⁾

Potřeba provést detailní dokumentaci stávajícího stavu, jakousi inventuru před započítím další práce, je aktuální i dnes a platí stejně pro „projektanta - památkáře“, jako například pro archeologa. Problém ochrany a hospodárného využívání historických terénů vyvstává v mnoha případech velmi aktuálně i mimo stavebními zásahy nejvíce ohroženou Prahu. To ostatně ve svém článku naznačili již Z. Dragoun, M. Omelka a M. Tryml (1997, viz níže). Za příklad nám dobře poslouží provinční Český Krumlov, který si v průběhu 90. let, samozřejmě v relativním srovnání, v množství a rozsahu stavebních aktivit s Prahou v ničem nezádá. V historickém jádru města prošly po roce 1990 více či méně razantní přestavbou desítky staveb a rekonstruovány byly stovky metrů inženýrských sítí. Na rozdíl od dob dřívějších, kdy byl Český Krumlov archeology zcela opomíjen, stala se tu naštěstí jejich přítomnost od počátku 90. let téměř každodenní rutinou. Výsledkem desítek větších i menších výzkumů je dnes vcelku slušná globální a v některých případech i velmi detailní představa o stavu a kvalitě zdejších historických terénů a o významu informací, v nich se skrývajících (např. Ernée 1995; Ernée - Milítký 1996; Ernée - Thomová 1997; Ernée - Milítký 1997; Ernée - Vařeka 1998). Vzhledem k rychlosti ubývání těchto terénů, likvidovaných v souvislosti se stavební činností zdaleka ne vždy v souladu se zákonem, vyvstala záhy nutnost pokusit se některé z nich uchránit před poškozením a zachovat v nenarušeném stavu pro budoucnost. Momentu určení takových ploch však musela předcházet právě fáze

Obr. 1: Český Krumlov. Poloha zájmových území v prostoru města: 1 - plocha bývalé dolní panské zahrady, 2 - parcela domu čp. 23 v Pivovarské ulici, 3 - blok domů mezi ulicemi Panskou, Radniční, Dlouhou a Soukenickou v centru města.

shromáždění a analyzování všech dostupných informací historicko-archeologické povahy.

Plocha bývalé dolní panské zahrady

Na českokrumlovském Novém Městě,⁷⁾ nedaleko vltavského břehu, rozprostírá se velký, kamennou zdí obehnaný pozemek, působící dojmem zpustlého sadu (obr. 2). Na východě navazuje na jihozápadní křídlo pivovaru, jeho severní hranici tvoří ulice Pivovarská, jižní pak zbytky kamenné hradební zdi gotického původu, zbudované původně na samém břehu řeky (obr. 1: 1; obr. 3). Přes dnešní neutěšený vzhled má tato nezastavěná plocha o rozloze asi 1,15 ha zajímavou historii a vysokou kulturně-historickou hodnotu. V časném novověku tu vznikla menší z obou bývalých českokrumlovských panských zahrad. Zvala se dolní⁸⁾ a největší rozkvět prožívala na přelomu 16. a 17. století (Kubíková 1986, 593). Z hlediska archeologické památkové péče nás však nejvíce zajímá právě doba a okolnosti jejího vzniku. Roku 1462 získal odkazem tehdejší vladař domu rožmberského Jan II. na Novém Městě zde stojící dvůr. Podle A. Kubíkové (1992, 162) tím byl „*položen základ pozdějšího rožmberského nemovitého majetku v těchto místech*“. V 1. polovině následujícího 16. století stál již na místě dvora panský dům se zahradou a v okolí několik měšťanských domů (Kubíková 1992, 162). Pro další osud této části města se stal rozhodujícím rok 1547, kdy si panský dům vybrala za své

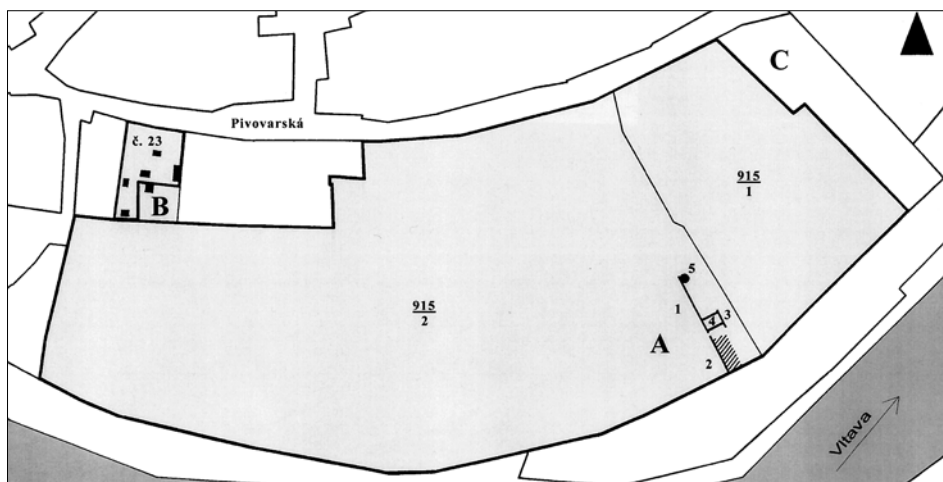
vdovské sídlo matka obou posledních Rožmberků, Viléma a Petra Voka, Anna z Rogendorfu. Během následujících deseti let prošel objekt důkladnou rekonstrukcí a na jeho místě vzniklo rozlehlé renesanční stavení s velkou okrasnou zahradou (Kubíková 1992, 162-163). Rekonstrukční práce se neomezily pouze na rožmberský majetek. Za účelem rozšíření domu i zahrady získali tehdy Anna z Rogendorfu a její syn Vilém postupně koupí či jiným způsobem nejméně devět měšťanských domů a čtyři samostatné zahrady (Kubíková 1986, 593; 1992, 162; 1995). Domy byly většinou strženy a pozemky začleněny do vznikající zahrady. O jejím plošném rozsahu si můžeme udělat představu i dnes (obr. 1: 1; obr. 2; obr. 3). Také bývalé sídlo paní z Rogendorfu se dosud skrývá v jihozápadním křídle pivovaru, na které zahrada navazuje (obr. 3: C).

Na místě pozdější novoměstské dolní panské zahrady stával tedy v 1. polovině 16. století větší počet měšťanských domů, které kolem poloviny století během poměrně krátké doby zanikly. Důležité informace o historii tohoto prostoru poskytly také archeologické výzkumy, provedené na ploše zahrady a v jejím bezprostředním okolí v posledních letech. Rozsahem nevelký výzkum proběhl v interiéru domu č. 23 v Pivovarské ulici⁹⁾ (obr. 1: 2; obr. 3: B). Jeho výsledky byly dosud publikovány pouze informativně (Ernée 1995, 457-458; 1997b; Erneé - Hazlbauer 1996; Erneé - Vařeka 1998). Podařilo se doložit intenzivní využívání této části vltavské-

ho levobřeží již v době vzniku krumlovské středověké sídelní aglomerace ve 2. polovině 13. století. Až do 15. století se ale veškeré aktivity na parcele odehrávaly pod širým nebem nebo pod provizorními dřevěnými přístřešky - ne však v interiéru domu. Kamenný dům, ze kterého dodnes stojí obvodové zdi, tu byl postaven teprve někdy v pokročilém průběhu 15. století. Ještě v témže století byla patrně v domě v provozu pasířská dílna, jejíž výrobní odpad se také podařilo výzkumem odhalit. Již o několik let dříve proběhl menší archeologický výzkum přímo na ploše zahrady.¹⁰ Kromě situací středověkých byly dokumentovány i doklady osídlení mnohem staršího (Břicháček 1992; 1996). Bylo upřesněno datování výstavby bývalé hradební zdi (dnes jižní obvodová zeď zahrady), která byla, jak píše P. Břicháček, postavena „až v samém závěru(?) 13. století, pravděpodobněji však až ve století 14.“ (Břicháček 1992, 5). Z prostoru zahrady byl získán archeologický materiál ze 13. století až novověku. Poblíž bývalé hradební zdi (obr. 3: A) odkryl navíc P. Břicháček pozůstatky osídlení z období raného středověku (část polozemnice z 8. století) a pravěku. Několik kamenných artefaktů náleží pravděpodobně závěru starší doby kamenné (10 000 - 8 000 př. n. l.), pozůstatky kulturní vrstvy obsahující zlomky kamenných nástrojů a keramických nádob, patřících kultuře s lineární keramikou (nejstarší zemědělská kultura na našem území), dokládají existenci osídlení v těchto místech i v období neolitu (6. tisíciletí př. n. l.). Neočekávaný objev pozůstatků neolitického a raně středověkého osídlení je velmi závažný. Archeologické doklady těchto období jsou v rámci jižních Čech poměrně vzácné. Pozůstatky kulturní vrstvy, obsahující předměty náležející kultuře s lineární keramikou, jsou dokonce nejjižnějším a jedním z nejvýše položených (479 m.n.m.) dokladů neolitického osídlení v Čechách vůbec. Výčet památek dochovaných dosud pod povrchem terénu je tedy poměrně bohatý: 1. Pozůstatky renesančních a pozdějších zahradních úprav; 2. Pozůstatky několika gotických kamenných domů a pravděpodobně i dalších staveb, vzniklých na zdejších parcelách asi postupně v průběhu 15. a zaniklých v polovině 16. století; 3. Výrazné doklady intenzivního využívání celé této části města již v době jeho vzniku ve 2. polovině 13. století, a to včetně některých uni-

Obr. 2: Český Krumlov. Pohled na plochu bývalé dolní panské zahrady z věže krumlovského zámku na jaře r. 1998 (foto autor).

Obr. 3: Český Krumlov. A - plocha bývalé dolní panské zahrady (ppč. 915/1 a 915/2), s vyznačením místa výzkumu P. Břicháčka (podle Břicháček 1992), 1, 2 a 3 - dokumentované řezy, 4 - prostor mezi odkrytými zidkami, 5 - místo nálezu raně středověké „polozemnice“; B - parcela domu čp. 23 v Pivovarské ulici (vyznačeny jsou polohy jednotlivých sond v přízemí domu, podle Ernée 1997 b); C - jihozápadní křídlo pivovaru Eggenberg, původní sídlo paní z Rogendorfu.

kálních nálezů (např. Ernée - Hazlbauer 1996); 4. Překvapivě dobře dochované pozůstatky vesnického sídliště z období raného středověku (8. století); 5. Pozůstatky kulturní vrstvy s nálezy keramiky a kamenných nástrojů ze 6. tisíciletí př. n. l.; 6. Ojedinelé nálezy kamenných artefaktů z doby před 12 000 - 10 000 lety. I stav dochování historických terénů a situací na ploše zahrady je vzhledem k poloze uvnitř hradeb středověkého města pozoruhodně dobrý. Zejména v jádrech městských aglomerací s dlouhou sídelní tradicí nalézáme jednotlivé artefakty, doklady staršího pravěkého či raně středověkého osídlení, často pouze jako příměsi v mladších středověkých či novověkých kulturních vrstvách. V době jejich vzniku se stavební činností nevědomky ničily i tehdy ještě existující stopy staršího osídlení. Kdyby byl prostor budoucí zahrady využíván již od 13. století stejně intenzivně jako například v okolí krumlovského náměstí, nezbylo by po raně středověké polozemnici či po neolitické

kulturní vrstvě ani památky. Kamenná zástavba tu však vznikla relativně pozdě (teprve v průběhu 15. století), a také poměrně brzy (po cca 50 - 100 letech své existence) prakticky naráz zanikla. Na rozdíl od většiny dalších částí města byla tedy celá tato plocha ušetřena jak všech dalších renesančních, barokních a mladších stavebních zásahů, tak i stavebního šílenství 20. století. Vzhledem k tomu, že archeologicky byla dosud sledována jen nepatrná část celé plochy (obr. 3), můžeme tu v budoucnu očekávat ještě nejedno překvapení.

Historické terény dochované na místě bývalé dolní panské zahrady je podle našeho názoru žádoucí uchránit před zničením a v nich ukryté informace o naší minulosti uchovat neporušené pro budoucí generace. Považujeme za nutné zamezit v těchto místech jakýmkoli takovým zásahům pod stávající úroveň povrchu terénu, v jejichž důsledku by mohlo dojít k poškození dochovaných středověkých a pravěkých archeologických situací. Za nejvhodnější způsob využití plochy považujeme rehabilitaci zahradní úpravy.¹¹⁾ Vždyť zahrady tu v různých formách existovaly celých posledních 450 let. V tomto duchu byla formulována žádost o zapsání plochy bývalé dolní panské zahrady v Českém Krumlově do seznamu kulturních památek.¹²⁾

Blok domů v centru města

Přesuneme se nyní do prostředí zcela odlišného, do samotného centra města. Blok měšťanských domů, který je předmětem našeho zájmu, leží v bezprostředním sousedství náměstí u komunikace, směřující odtud k mostu (původně brodu?), spojujícímu město s podhradním Latránem (obr. 1: 3). Zástavbu bloku o celkové rozloze cca 2 750 m² tvoří dnes celkem 11 domů seskupených kolem vnitřního dvora a orientovaných průčelími do ulic Panské (čp. 19, 20, 21 a 22), Radniční (čp. 23, 25, 27 a 29) a Dlouhé (čp. 30 a 31). Jistou výjimkou je velký dům s vnitřním dvorem čp. 32, orientovaný svými dvěma vjezdy do ulic Dlouhé a Panské. Dům zabírá celou severozápadní část bloku přiléhající k ulici Soukenické. Počet i uspořádání jednotlivých objektů se v průběhu doby měnily. Zástavba velkého vnitřního dvora, stejně jako stavby na dvorku domu čp. 22 (obr. 4), zmizely teprve během asanací v 50. letech.

Dům čp. 19: Podle J. Muka (*Muk - Lancinger 1970a*, 6) zasahovala domovní parcela ve středověku nejspíše až k Dlouhé ulici a zahrnovala i dnešní čp. 30 a část parcely čp. 31. Za nejstaršího prostoru domu považuje J. Muk komoru v zadní levé části přízemí, přístupnou „těžkopádným sedlovým gotickým portálem“ (op. cit., 4). Spolu se sklepem pod ní „pocházejí snad ještě z 14. stol.“ (op. cit., 6). Podle L. Lancingera (op. cit., 1) se dům čp. 19 připomíná v písemných pramenech nepřímě „poprvé teprve roku 1563“. A. Kubíková (1997 v tisku) však jmenovitě uvádí majitele domu již v letech 1459, 1463-1500, 1504, 1510, 1520 atd. Na obou studovaných plánech (obr. 4 a 5) je obvodové zdivo přízemí domu datováno do gotického období. Zástavba na místě dnešního vnitřního dvora, spojující původně zadní část domu s domy při ul. Dlouhé, byla zbořena v 50. letech tohoto století. Archeologický výzkum v objektu dosud neproběhl.

Dům čp. 20: V době zpracování článku nebyl autorovi k dispozici kompletní stavebně-historický průzkum (dále SHP) objektu, ale pouze jeho půdorys s vyznačeným da-

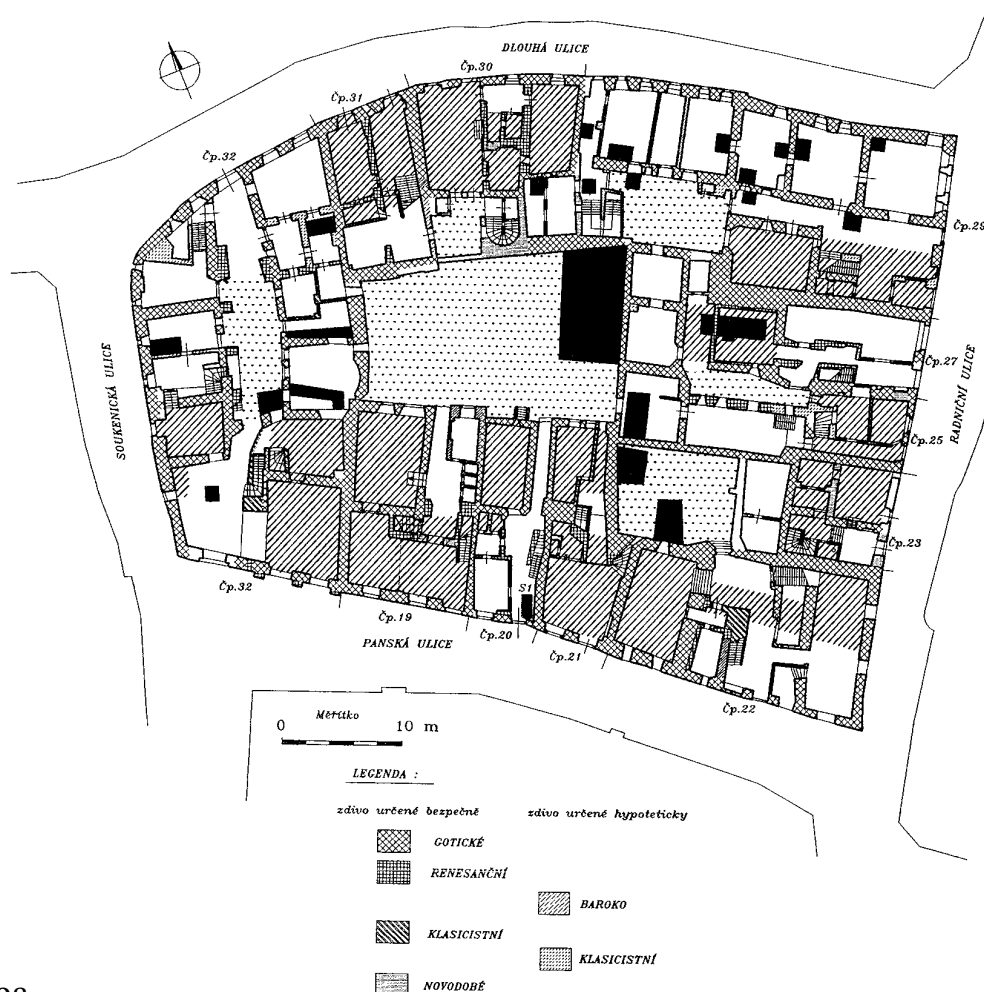
továním jednotlivých fází zdiva, které obsahuje SHP sousedního čp. 21 (*Muk - Lancinger 1970b*). Obvodové zdivo přízemí a zdivo zadní komory je na obou studovaných plánech (1948 a 1970) datováno do doby gotické (obr. 4 a 5). V písemných pramenech je dům poprvé uváděn roku 1459, do konce století se pak objevuje ještě několikrát (*Kubíková 1997* v tisku). Na plánu z roku 1948 (obr. 4) je v místě dnešního vnitřního dvora patrná zástavba, jejíž východní i západní obvodové zdivo naznačuje původní možný tvar a velikost celé parcely včetně východní části dnešního domu čp. 30 v Dlouhé ulici (viz níže). Archeologický výzkum proběhl v přední části domu v souvislosti s výměnou části inženýrských sítí v roce 1994 (*Ernée 1994c; 1995; 1997c; Erneé - Vařeka 1998*). V nevelké sondě položené ve vstupní části domu (obr. 5) byla zdokumentována část zahloubené stavby¹³⁾ zaniklé požárem nejspíše v průběhu poslední třetiny 13. století. Do Panské ulice orientovaná průčelní zeď dnešního domu přímo navazuje na jedinou výzkumem zachycenou (jižní) stěnu zahloubené stavby ze 13. století (*Ernée 1995*).

Dům čp. 21: Dům na úzké parcele je přístupný z Panské ulice profilovaným lomeným portálem, patrně z pozdního 15. století (*Muk - Lancinger 1970b*, 4). Podle J. Muka (op. cit., 6) byla parcela zastavěna „již patrně ve čtrnáctém století domem alespoň zčásti kamenným“. V pozdním středověku (v době osazení vstupního portálu či dříve) došlo k posunutí parcelní hranice možná likvidací soutky. O tom svědčí rozdílná dispozice jižního sklepa domu a nad ním stojící části přízemí (op. cit., 6). Podle L. Lancingera (op. cit., 1) se dům písemně nepřímě připomíná až r. 1566. A. Kubíková (1997 v tisku) uvádí prvního známého majitele domu již o sto let dříve, roku 1459. V 15. století jsou jeho majitelé jmenovitě uváděni ještě v letech 1463 - 1466 a 1484. Na studovaných plánech z let 1948 a 1970 jsou obvodové zdi v přízemí shodně označovány za gotické (obr. 4, 5). Parcela domu byla původně delší. O tom svědčí zmínka z roku 1663, kdy tehdejší majitel prodal zadní díl domu, sestávající ze dvou kvelbů a půdy pod samostatným zastřešením, svému sousedovi, majiteli domu čp. 25 v Radniční ulici za 85 kop grošů míšenských (*Muk - Lancinger 1970b*, 1). Mukovu lokalizaci prodaného prostoru do dodnes stojícího zadního traktu čp. 25 (op. cit., 7) nepovažujeme za jednoznačně prokázanou. Zmínka však naznačuje možné datování vzniku dnes neexistující zástavby vnitřního dvora. Archeologický výzkum v domě dosud prováděn nebyl a díky rozsáhlému podsklepení to ani v budoucnu není příliš pravděpodobné.

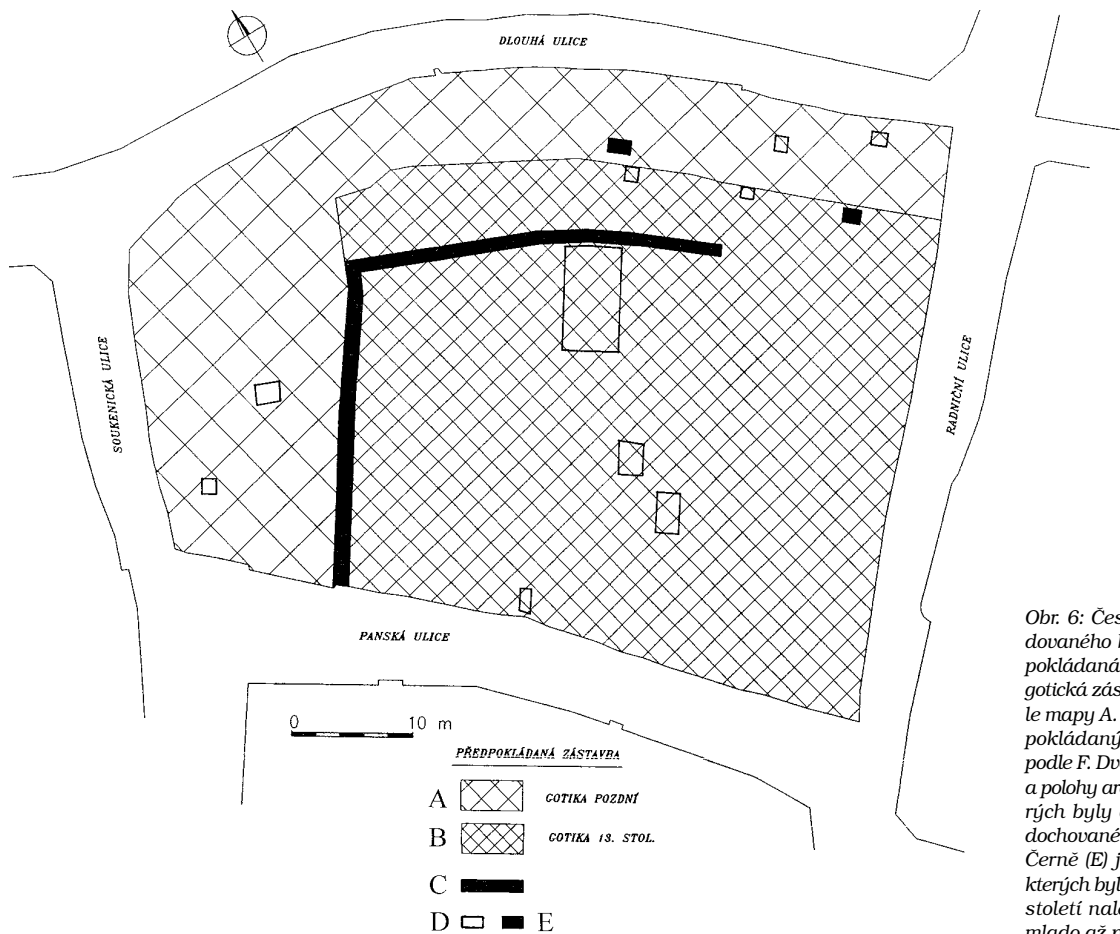
Dům čp. 22: Velký nárožní dům, obrácený průčelím k náměstí do Panské ulice, prošel poměrně složitým vývojem. Na širkově orientované parcele vznikly původně nejspíše dvě gotické stavby, oddělené možná malým dvorkem, umožňujícím přístup k vjezdu do zadního dvora. Ten patřil k domu čp. 22 pravděpodobně již od samého počátku. Na dvůr se dodnes vstupuje „archaicky působícím“ lomeným gotickým portálem (*Muk - Lancinger 1970c*, 9), typologicky odpovídajícím „jistě 14. století“, a to pravděpodobně „jeho starší etapě“ (*Müller - Bloch - Kápar 1993*, 3). Původní rozvržení zástavby na parcele naznačuje i půdorysné uspořádání sklepů (obr. 5). Autoři (1993, 3) se domnívají, že stavba v levé části dnešního domu mohla být hospodářského charakteru, zatímco stavení v pravé části bylo spíše obytné.

Obr. 4: Český Krumlov. Púdorysy domů sledovaného bloku v centru města v úrovni přízemí (podle mapy A. Beneše a kolektivu). Na plánu je vyznačeno datování jednotlivých částí zdiva a dnes neexistující zástavba v prostoru vnitřního dvora a dvorku domu čp. 22.

Obr. 5: Český Krumlov. Púdorysy domů sledovaného bloku v úrovni přízemí (podle SHP J. Muka a L. Lancingerů). Na plánu je vyznačeno datování jednotlivých částí zdiva, plochy ležící dnes pod širým nebem (tečkované), archeologické sondy v jednotlivých objektech (černě) a podsklepené plochy (šrafované).

Obr. 6: Český Krumlov. Půdorys sledovaného bloku. Vyznačena je předpokládaná vrcholně (A) a pozdně (B) gotická zástavba na ploše bloku (podle mapy A. Beneše a kolektivu), předpokládaný průběh hradební zdi (C) podle F. Dvořáka a kol. (1948, obr. 82) a polohy archeologických sond, ve kterých byly dokumentovány intaktně dochované situace 13. století (D, E). Černě (E) jsou vyznačeny sondy, ve kterých byly v kulturních vrstvách 13. století nalezeny keramické zlomky mlado až pozdně hradištního stáří.

Obr. 7: Český Krumlov. Plocha sledovaného bloku rozdělena do kategorií A - C (viz text) podle kvality dochovaných historických terénů.

J. Muk s L. Lancingerem (1970, 9) uvádějí, že ke spojení obou objektů v jeden celek „došlo snad již ve čtrnáctém století“. J. Müller, J. Bloch a F. Kápar (1993, 1) jsou poněkud opatrnější. Podle nich zůstává otázkou, „zda ke hmotovému sjednocení objektů včetně vnitřního dvorka došlo již ve 14. století, nebo případně o něco později“. Zároveň naznačují, že ke scelení došlo nejpozději na samém počátku 16. století (1993, 3). Nejstarší písemnou zmínku o domě klade L. Lancinger (Muk - Lancinger 1970c, 1) do r. 1551. A. Kubíková (1997 v tisku) uvádí jména jeho majitelů již od roku 1459. Na studovaných plánech z let 1948 a 1970 (obr. 4 a 5) je obvodové zdivo obou původních „jader“ označeno za gotické. Určité odchylky jsou v datování zdi dělicí dnes vstupní prostor (původní dvorek mezi stavbami), a také severní obvodové zdi přilehlého dvora, tedy jižní obvodové zdi sousedního čp. 25. Na plánu dokumentovaná zástavba přilehlého dvora (obr. 4), k níž se pravděpodobně vztahuje zmínka z roku 1765, uvádějící tu „přes dvůr“ ležící sýpku, chlív a malou palírnu (Muk - Lancinger 1970c, 2), byla stržena roku 1958 (Müller - Bloch - Kápar 1993, 5-6). V roce 1996 byl na dvoře proveden menší záchranný archeologický výzkum (Ernée 1996). Ve dvou sondách (obr. 5) byly kromě jiného dokumentovány pozůstatky barokních staveb stržených roku 1958, relikty zděných konstrukcí z přelomu vrcholného a pozdního středověku (konec 13. - počátek 14. století) a kulturní vrstvy z doby vzniku a počátků města (2. pol. 13. století).

Dům čp. 23: Počátky domu, stojícího dnes na zhruba čtvercové parcele bez dvorku, nejsou interpretovány jednoznačně. Na plánu z roku 1948 ho najdeme na ploše, kde se předpokládala zástavba již ve 13. století (obr. 6), zdivo samotné tu však blíže datováno není (obr. 4). J. Muk se domnívá, že dům je v jádru středověký a že „šířka jeho parcely je původní z doby, kdy vznikly první kamenné domy v důležité Radniční ulici ve čtrnáctém století“ (Muk - Lancinger 1970d, 6). Autor dále uvádí, že dům býval původně asi hlubší, jeho délku však jasně omezuje existence archaického lomeného portálu ve dvorním průčelí sousedního čp. 22 (op. cit., 6). Zatímco L. Lancinger počíná písemné zmínky o domě rokem 1537 (op. cit., 2), nachází A. Kubíková (1997 v tisku) informace již v pramenech z konce 15. století. V rozporu s výše uvedeným míněním J. Muka však píše, že „Ještě v roce 1484 dům nestál. Mezi lety 1484 a 1500 ho dal postavit na parcele mezi domy s čísly 22 a 25 fišmistr Václav, jeho první majitel“ (op. cit.). Archeologický výzkum v domě dosud prováděn nebyl.

Dům čp. 25: V době zpracování článku nebyl autorovi k dispozici kompletní stavebně historický průzkum objektu, ale pouze jeho půdorys s datováním jednotlivých fází zdiva, které jsou součástí SHP sousedních domů čp. 23 (Muk - Lancinger 1970d) a čp. 27 (Muk - Lancinger 1970e). Na plánu z roku 1948 je zdivo domu datováno až do období baroka a rokoka (obr. 4). J. Muk a L. Lancinger (Muk - Lancinger 1970d; 1970e) ho již považovali za gotické (obr. 5). V SHP sousedního čp. 27 (viz níže) předpokládá J. Muk (Muk - Lancinger 1970e, 7) v Radniční ulici existenci kamenných domů patrně už ve 14. století. Prvního známého majitele domu uvádí A. Kubíková (1997 v tisku) v letech 1459 - 1466. Majetkové převody mezi majiteli domů čp. 21 a čp. 25 v 17. století byly zmíněny u objektu čp. 21. V zadní části čp. 25, připojené podle J. Muka teprve roku 1663,

proběhl v r. 1994 menší záchranný archeologický výzkum (Ernée 1994b; 1995, 455 - 456, obr. 1; 1997d). Sonda navázala na jižní obvodovou zeď zadní místnosti domu (obr. 5). Bylo zjištěno, že základový vkop pro zeď byl vyhlouben v průběhu 15. století až na skalnaté podloží. Přímou na skálu byl založen předzáklad z cihel pojených maltou. Na něj posléze vlastní kamenná zeď. V sondě se nepodařilo nalézt intaktně dochované situace starší nežli 15. století. Původně mělčeji založená kamenná zeď však mohla být teprve v mladším období ze statických důvodů podezděna cihlami, jak to ostatně můžeme mnohde vidět i dnes.

Dům čp. 27: Zdivo přízemí je na plánu z roku 1948 datováno až do renesance a baroka (obr. 4). Podle J. Muka tu stál kamenný dům již patrně ve 14. století. Jeho pozůstatkem je možná zadní, původně plochostropý kamenný sklep (Muk - Lancinger 1970e, 7). Z textu SHP nevyplývá dostatečně zřetelně autorův názor na situaci gotického zadního příčného traktu budovy, který navazuje na příčný trakt sousedního čp. 25 (op. cit., 7 - 8). V jeho západní obvodové zdi byly během rekonstrukčních prací v letech 1993/94 odkryty dva dosud zazděné široké lomené oblouky - arkády. Ve hmotě zazdivky jižní arkády byl nalezen zlomek kyjovitěho okraje velké zásobnice zdobené šroubovicí a kolkou, vyrobené z hlíny s příměsí grafitu, a část neglazovaného kamenného kachle s reliéfně zdobenou čelní vyhrávací stěnou nesoucí motiv klanění tří králů. Vznik obou artefaktů klademe do průběhu 15. století. Arkáda byla tedy zazděna někdy ke konci 15. či v 16. století. Nález nepřímou datuje i dobu vzniku zadního příčného křídla domu čp. 27 nejpozději do průběhu 15. století, nejspíše však ne do jeho samého konce. Archeologická sondáž byla na přelomu let 1994/95 provedena ve sklepe domu (obr. 5) a v některých dalších částech interiéru (Ernée 1994a; 1995, 455 - 456; 1997e). Bylo zjištěno, že dnešní v jádru gotický kamenný dům byl postaven nejpozději v průběhu 15. století. V interiéru domu nebyly dosud nikde nalezeny intaktně dochované situace starší nežli 15. či 16. století. Přesto nelze vyloučit počátky výstavby na parcele již v době dřívější. Prvního známého majitele objektu uvádí L. Lancinger (Muk - Lancinger 1970e, 1) teprve k roku 1532, i když dům patřil již v letech 1459 až 1483 městskému rychtáři Mikuláši Radpilovi (Kubíková 1997 v tisku).

Dům čp. 29: Velký rohový dům při styku Radniční a Dlouhé ulice. J. Muk (Muk - Lancinger 1970f, 10-11) nevyklučuje, že tu původně mohly být vystavěny dva domy oddělené soutkou, k jejichž spojení došlo asi nedlouho po jejich vzniku. Jádro dnešního domu (zadní komora v přízemí přístupná lomeným okoseným portálem) „náleží zřejmě dosud patnáctému století“ (op. cit., 11). Reliktem další gotické fáze výstavby domu je komora v 1. patře. Vznik jejího tvarově velmi vyspělého a v měšťanském prostředí ojedinělého vstupního portálu klade J. Muk (op. cit., 11) do „doby kolem roku 1500“. Výrazné stopy „nepatrně mladší nebo současné“ stavební úpravy jsou patrné na průčelí domu (op. cit., 11). „Tato velká gotickorenesanční přestavba, při které mohly vzniknout souběžně články obojího slohového charakteru, se váže bezprostředně k výstavbě krumlovské kaplanky z let 1516-18“ (op. cit., 11). L. Lancinger (op. cit., 1) klade první písemnou zmínku o domě do roku 1532, A. Kubíková (1997 v tisku) již do roku 1459. Na rozdíl od plánu z roku 1948 (obr. 4) je na dokumentaci z roku 1970

(Muk - Lancinger 1970f) datováno do gotického období zdivo celého přízemí domu (obr. 5). Zjišťovací archeologický výzkum před plánovanou rekonstrukcí objektu proběhl v roce 1999¹⁴⁾ a v současné době je zpracováván (obr. 5). V 6 z celkem 12 položených sond byly zjištěny intaktně dochované situace (kulturní vrstvy a do podloží zahloubené objekty) datované do 13. století (obr. 6). Zcela vyloučit nelze ani vrcholně středověký původ některých zděných konstrukcí, a tedy existenci náročnějších staveb v těchto místech již v době vzniku města. Na konečný verdikt je však zatím ještě příliš brzy.

Dům čp. 30: Dům prošel v minulosti poměrně složitým vývojem. J. Muk (Muk - Lancinger 1970g, 8) se přiklání k domněnce, že „dům náležel kdysi sousedu na opačné straně bloku, čp. 20“. Toto původní parcelní členění bloku naznačuje ještě plán z let 1947/48, pořízený před likvidací zástavby dvora. Nápadná je zejména poloha parcelní hranice mezi domy čp. 20 a 21 při Panské ulici (obr. 4). J. Muk považuje za pravděpodobné, že k čp. 20 náležel pouze levý (východní) trakt domu čp. 30, zatímco trakt pravý (západní) patřil spolu se sousedním domem čp. 31 k parcele dnešního čp. 19 v Panské ulici (op. cit., 8). Tomuto původnímu členění odpovídá i půdorysné uspořádání sklepů domů čp. 30 a 31. Obvodové zdivo jejich sklepů a přízemí považuje J. Muk za gotické (gotický portál v průčelí čp. 30), pravděpodobně však mladší než zadní komora domu čp. 19 v Panské ulici (Muk - Lancinger 1970g, 8), tedy nejspíše až z 15. století. První nepřímé písemné zprávy o domě čp. 30 uvádí L. Lancinger (op. cit., 1) až z let 1651 a 1654, podle A. Kubíkové se však objevují již mezi léty 1459 - 1466 (Kubíková 1997 v tisku). Na plánu z r. 1948 je obvodové zdivo v přízemí domu považováno za renesanční (obr. 4). Archeologický výzkum na ploše domu nebyl dosud proveden.

Dům čp. 31: Objekt je v jádru nepochybně středověký. To dokládá gotické průčelní a boční obvodové zdivo přízemí a zdivo sklepa i s klenbou stejného stáří. (Muk - Lancinger 1970a, 5). J. Muk dále poukazuje na „organickou jednotu sklepů čp. 31 a pravého traktu sklepů domu čp. 30“. Oba „korespondující“ sklepy tvořily podle něho v minulosti jeden celek - jeden „objekt“, který patřil, zřejmě jako hospodářské stavení, k domu čp. 19 v dnešní Panské ulici (op. cit., 5). Podle L. Lancingera se dům objevuje v písemných pramenech teprve v 17. století. Do roku 1694 byl po určité dobu podsklepeným hvozdem sladovny, tvořící součást domu č. 30 (op. cit., 1). A. Kubíková (1997 v tisku) však kladie první písemné zmínky o objektu, stejně jako u jeho souseda č. 30, do rozmezí let 1459 - 1466. Na plánu z roku 1948 je obvodové zdivo přízemí kladeno částečně do období gotiky, částečně není datováno vůbec (obr. 4). Archeologický výzkum nebyl v domě doposud proveden.

Dům čp. 32: Počátky jednoho z největších českokrumlovských měšťanských domů (např. Muk 1987; Škabrada 1996; Škabrada 1998) sahají podle J. Muka již do doby konstituování bloku (Muk - Lancinger 1970j, 12). Dům stál na parcele odpovídající dnešní rozloze již v době nejstarší písemné zmínky, kterou J. Muk a L. Lancinger kladou do roku 1563 (op. cit., 1). J. Muk však nevylučuje, že na rozdíl od objektů v Panské ulici, stojících na dlouhých parcelách s hospodářskými stavbami při dnešní ulici Dlouhé, stály na místě dnešního čp. 32 již velmi brzy dva obytné domy (op. cit., 12). Dnešní stavba je gotická až do úrovně 2.

patra. Vstupní jižní průčelí, orientované do Panské ulice a označené ještě na plánu z roku 1948 za barokní (obr. 4), obsahuje dnes kopii gotického lomeného, bohatě profilovaného portálu, jehož originál pocházel snad z raného 15. století (op. cit., 7). Na jižní portál navazuje v přízemí hlavní vstupní prostor domu. Také v severním průčelí do Dlouhé ulice je osazen lomený gotický vjezdový portál, tentokrát s okosenou hranou. Nejstarším architektonickým detailem je podle průzkumu J. Muka lomený portál, kterým se vstupuje z vnitřního dvorku do přízemí východního křídla budovy. Pochází snad již ze 14. (op. cit., 12), nebo z počátku 15. (op. cit., 9) století. Archeologický výzkum, který byl v interiéru domu zahájen v souvislosti s jeho celkovou rekonstrukcí v roce 1997 (Ernée 1997a), se záhy změnil pouze v drobnou sondáž (obr. 5). Většina historických terénů v prostoru dvora a přízemí východního i západního křídla domu byla zlikvidována při přestavbě domu v 50. letech. Intaktní středověké kulturní vrstvy byly dokumentovány pouze v jihovýchodním rohu dvorku a v prostoru hlavní vstupní místnosti domu za jižním vstupním portálem (obr. 8). Sonda č. 6 nebyla dále rozšiřována a zde dochované historické terény byly ponechány na místě. Nalezené předměty svědčí o intenzivním využívání této plochy již v období konce 13. a přelomu 13. a 14. století. Podotkneme závěrem, že i v tomto případě se údaje o první písemné zmínce u obou autorů (L. Lancinger a A. Kubíková) liší - tentokrát o plných 104 let (Kubíková 1997 v tisku).

Dvůr uprostřed bloku: Dnes již neexistující zástavba na místě dvora uvnitř bloku vznikla patrně postupným zastavováním dosud volných středních částí gotických parcel domů čp. 19, 20 a 21. O přesném stáří jednotlivých staveb není nic známo. O datování tehdy ještě stojícího zdiva se nepokusili ani zpracovatelé plánu z roku 1948 (obr. 4). Stavby byly strženy v 50. letech tohoto století. Podle některých indicií sahají počátky zástavby dvora do 16. století. To částečně potvrdil archeologický výzkum, provedený v roce 1999 ve východní části dvora, za zadní částí domu čp. 27, v prodloužení parcely domu čp. 21 (obr. 5).¹⁵⁾ Několik počátečních desetiletí 16. století, období přelomu gotiky a renesance, můžeme považovat za datum post quem pro výstavbu západní obvodové zdi v prodloužení parcely domu čp. 21 v těchto místech. Výzkum dále potvrdil existenci intaktně dochovaných vrcholně a pozdně středověkých archeologických situací na celé zkoumané ploše.

Souhrn informací o bloku (literatura je citována v popisu jednotlivých objektů): Téměř všechny objekty bloku vystupují v písemných pramenech již nedlouho po polovině 15. století, roku 1459. Výjimkou je dům čp. 23 v Radniční ulici, objevující se teprve někdy mezi léty 1484 - 1500. Zdá se být pravděpodobné, že po dílčích počátečních posunech, scelování a rozpojování jednotlivých parcel bloku ve 2. polovině 13. a ve 14. století bylo v době kolem poloviny 15. století jejich rozvržení již ustáleno v dnešní podobě. I když jsou první písemné zmínky relativně dosti pozdní, je zřejmé, že plochy parcel byly intenzivně využívány mnohem dříve. Všechny popisované domy jsou v jádře gotické. V jednotlivých SHP předpokládá J. Muk vznik zástavby v ulicích Panské a Radniční nejpозději v průběhu 14. století. Alespoň v některých případech (např. dům čp. 21) tu už v té době měly stát domy z části kamenné. Do 14. století můžeme datovat i některé architektonické detaily do-

kládající zde nepochybnou existenci kamenné gotické měšťanské architektury. Je to snad komora se vstupním sedlovým portálem v domě čp. 19, komora s portálem sousedního domu čp. 20, lomený portál ve dvore domu čp. 32 a lomený portál vjezdu na dvorek domu čp. 22, datovaný dokonce do „staršího“ 14. století. Není jisté bez zajímavosti, že nálezy se kumulují pouze v domech, obrácených průčelími do Panské ulice. Tyto objekty, stavěné jistě od samého počátku jako stavby obytné, můžeme v rámci bloku nejspíše považovat za nejstarší.

Zatímco v domech čp. 25 a 27, obrácených průčelími do Radniční ulice, nebyly v původní poloze dokumentovány nálezy starší nežli 15. století, pocházejí ze všech sond v domech obrácených průčelími do Panské ulice (čp. 32, 20 a 22) nálezy z období vzniku a počátků města v 2. polovině 13. století. Na dvorku domu čp. 22 byly dokumentovány pozůstatky kamenné architektury z přelomu 13. a 14. století a kulturní vrstvy z 2. poloviny 13. století, v domě čp. 20 byla dokonce odkryta část zahlobené stavby (suterénu?) zaniklé požárem ještě před koncem 13. století. Také v interiéru domu čp. 32 byly nalezeny doklady intenzivního využívání této části plochy bloku již ve 2. polovině 13. a na přelomu 13. a 14. století (sondy 1 a 6). Intaktně dochované vrcholné středověké situace však nepostrádáme ani na ploše vnitřního dvora a pod dlažbou přízemí domu čp. 29 v Radniční ulici, tedy na opačné straně bloku. Zatímco charakter archeologických situací (odpadní jámy atd.) odkrytých na vnitřním dvoře (střední části gotických parcel) naznačuje, že jeho plocha se až do počátku 16. století nacházela z větší části stále pod širým nebem, nevylučují odkryvy v interiéru domu čp. 29 existenci konstrukčně náročnější zástavby v těchto místech již ve 13. století. Nálezy jednoznačně dokládají intenzivní využívání celé plochy bloku již od doby založení města v 2. polovině 13. století. I přes některé pozdější dílčí změny je velmi pravděpodobné, že i základní rozvržení parcel bylo vytvořeno v této době. Kontinuitu vývoje některých obytných domů od 13. století dokumentuje zkoumaný pozůstatek pravděpodobně polozahlobeného suterénu v domě čp. 20. Suterén zanikl ještě ve 13. století. Stavitel domu, vybudovaného tu patrně nedlouho po zániku objektu, jehož suterén byl archeologicky zkoumán, vystavěl průčelní zeď novostavby přesně nad jižní stěnou zaniklého suterénu. Ve 13. století vyměřená uliční čára přetrvala tedy v těchto místech dodnes v nezměněné podobě.

V knize F. Dvořáka a kolektivu (1948), stejně jako na plánu A. Beneše a kol. z téhož roku, nalezneme na plánové dokumentaci (op. cit., obr. 81, 82) vyznačenu část vnitřního města v bezprostředním okolí náměstí. Toto území považovali zmínění badatelé za jedno z „jader nejstaršího osídlení“ města (op. cit., 175, obr. 81). Mělo být obehnané hradbou přiléhající „jíz těsně k blokům kolem náměstí“ (op. cit., 14), s branami v ulicích Horní, Kájovské a Radniční (op. cit. obr. 82), a zastavěno již v období gotiky 13. století, na rozdíl od ostatních částí města, kde mělo k výstavbě dojít až v období pozdní gotiky (viz plán A. Beneše a kol. z r. 1948). Hranice obou území (s vrcholné či až pozdně gotickou zástavbou), stejně jako hradební zeď, měly procházet i námi sledovaným blokem. Obě předpokládané linie se však v rámci bloku kryjí jen částečně (obr. 6). Shodují se v západní části, kde je tvoří východní obvodová zeď domu čp. 32. Předpokládaná hradební zeď se pak prudce láme k východu

v místě styku s jižní obvodovou zdí čp. 30, pokračuje v linii jižní obvodové zdi domu čp. 30 a v západní části hloubkové styčné zdi domů čp. 29 a 27, a končí u západní obvodové zdi sklepa domu čp. 29 (obr. 6: C). Další pokračování směrem k východu v interiéru dnešního čp. 29 není řešeno (op. cit., obr. 82). Hranice vrcholné (gotika 13. století) a pozdně gotické zástavby na plánu A. Beneše běží poněkud severněji, zhruba v linii střední hloubkové zdi dnešního čp. 29 a jejího pokračování západním směrem (obr. 6: A, B). Stavebně-historický průzkum, provedený v roce 1974 J. Mukem, nepotvrdil existenci hradby ani v jednom z domů, ve kterých se měla nalézat (citace SHP k jednotlivým objektům viz výše). To se odrazilo v autorově statí z r. 1974. O tomto vnitřním pásu opevnění tu nenajdeme ani zmínku (Muk 1974, 18). V archeologických sondách položených v interiéru domu čp. 29 v bezprostředním severním sousedství předpokládané hradby nebyl zjištěn ani náznak příkopu, který by se zde dal v případě existence hradební zdi předpokládat. Proti její existenci svědčí i další indicie. Velmi malá opevněná plocha zhruba 1 ha by záhy stejně vedla k výstavbě mimo opevnění, a tím ke zvýšení jeho zranitelnosti a k nutnosti výstavby opevnění nového. Navíc by se stavitelé hradební zdi její výstavbou ve značné vzdálenosti od toku Vltavy zcela nesmyslně zbavovali výhody přirozené překážky vodního toku. Archeologické výzkumy také jednoznačně prokázaly existenci intaktně dochovaných historických terénů,¹⁶⁾ vzniklých ve 2. polovině 13. století na celé ploše bloku, uvnitř i vně předpokládaných hranic (obr. 6: D, E).¹⁷⁾ Za současného stavu poznání můžeme tedy obě hypotézy (o existenci hradební zdi i o rozdílném stáří primární zástavby na ploše bloku) vyloučit.

Vyhodnocení bloku z hlediska archeologické památkové péče: Blok měšťanských domů považujeme za urbanisticky uzavřenou jednotku, logický plošný celek, v jehož rámci je vhodné evidovat a vyhodnocovat jednotlivá archeologická zjištění. Po jednotlivých blocích můžeme postupně získat velmi detailní představu o archeologických terénech na území celého města. V rámci bloku jsou archeologické, stavebně-historické i další informace mapovány po jednotlivých parcelách (domech) a dále místnostech či prostranstvích. Jednotlivé plochy jsou zařazeny do kategorií podle kvality a množství dochovaných historických terénů obsahujících movité i nemovité archeologické nálezy (obr. 7).

Plochu bloku mezi ulicemi Radniční, Panskou, Soukenickou a Dlouhou jsme rozdělili do tří kategorií (obr. 7): A - plochy podsklepené, archeologicky prozkoumané nebo zničené stavební činností v takové míře, že na nich výskyt archeologických situací a nálezů můžeme buď zcela vyloučit, nebo předpokládat jejich pouze nepatrný rozsah (obr. 7 - černě), B - plochy, o kterých dosud nevíme z archeologického hlediska vůbec nic (obr. 7 - tm. šedě) a C - plochy s prokazatelným výskytem archeologických nálezů a situací (obr. 7 - sv. šedě, 1 - 4, 5). Na plochách kategorie A je nutné provádět eventuální záchranný archeologický výzkum formou dohledu v průběhu stavebních prací. Výjimku tvoří plochy sklepů, kde by bylo žádoucí provést zjišťovací sondáž ještě před započítím stavebních prací. Na plochách kategorie B, které jsou pro nás dosud velkou neznámou, je v případě plánovaných stavebních prací nutné provést zjišťovací archeologickou sondáž a případný plošný záchranný archeologický výzkum ještě před započítím

stavebních prací. Výjimkou je plocha domu čp. 29, která bude po detailním vyhodnocení zjišťovacího výzkumu přesunuta do kategorie C. Na plochách kategorie C byla existence intaktně dochovaných archeologických situací prokázána (archeologickým výzkumem či ojedinělými nálezy). Jakýkoli stavební zásah v těchto místech je vyloučen bez předchozího provedení plošného záchranného archeologického výzkumu. Zvolená metodika se přitom může opřít o dosaavadní archeologická zjištění.

Diskuse

O archeologické památkové péči diskutují archeologové i památkáři v posledních letech poměrně často. V Čechách a na Moravě vzniklo několik samostatných ústavů archeologické památkové péče a v lednu roku 1996 se na toto téma konala i specializovaná konference.¹⁸⁾ V naší archeologii i památkové péči se však jedná o slovní spojení poměrně nové. Jeho obsah je v českém prostředí dosud nevyhraněný, dlouholetou diskusí nevytříbený a praktickými zkušenostmi neověřený. Možná právě proto je dnes za archeologickou památkovou péči označováno kdeco (např. Sommer 1997, 7, 12)¹⁹⁾ mnohdy však především samotný destruktivní terénní archeologický výzkum. Jen málokdy se na prvním místě hovoří o činnostech, které by již podle slova „péče“ obsaženého v samotném názvu disciplíny měly být víceméně automaticky jejím hlavním zájmem - o péči a ochraně (Sommer 1997, 8).²⁰⁾ Neblahé důsledky všemožné lidské činnosti na pramennou základnu archeologie jsou dobře známy. Je také stále více zřejmé, že pouze zkoumat a dokumentovat ničené památky nestačí. Výsledek je totiž vždy stejný. Mnohdy velmi cenné lokality prostě jednou provždy zmizí. Z nemovitých památek, cenných komplexností dochování a množstvím dosud neobjevených informací, se v lepším případě stane tříšť movitých památek a dokumentace různé kvality, stárnoucí stejně rychle, jako metoda, kterou byl výzkum prováděn.

První výsledky pokusu o koncepční řešení v mnoha lokalitách již velmi tristní situace předložili na příkladu Prahy Z. Dragoun, M. Omelka a M. Tryml (1997). Ve své stati přímo uvádějí: „Rychlost ubývání významných stratigrafií především v historickém jádru je alarmující nejenom sama o sobě, ale zvláště z pohledu vývoje archeologie, jejíž nové metody dokáží získat z prováděného výzkumu stále více informací a je zřejmé, že tento proces bude dále pokračovat. Důležitým faktorem je i rozvoj tzv. nedestruktivních metod archeologické práce, tedy metod, které umožňují množství poznatků o archeologických nálezech, aniž narušují jejich podstatu a především náleзовé okolnosti“ (Dragoun - Omelka - Tryml 1997, 68). Požadavek „ochrany významných stratigrafií“, obsahujících jedinečné a nenahraditelné informace o naší minulosti, „ochrany, která je dovoří ponechat na místě ve své autenticitě a neomezí se jen na jejich byť co nejdokonalejší dokumentované ničení“ (Dragoun - Omelka - Tryml 1997, 68), je jasný a logický. První krok k tomu mohou udělat sami archeologové - památkáři důsledným využíváním, upřednostňováním a prosazováním nedestruktivních výzkumných a dokumentačních metod. K nim kromě notoricky uváděných povrchových průzkumů, leteckého snímkování, geofyzikální prospekce atd. bezpochyby náleží i systematické geodetické zaměřování nemovitých archeologických památek v terénu, využívání stavebně-historických

či umělecko-historických průzkumů a archivních materiálů, ale především zpracování a informační vytěžení v dávne i nedávne minulosti destruktivními terénními výzkumy získaného archeologického materiálu. Na základě analýzy všech dostupných informací je možné stanovit rozsah a kvalitu dosud intaktně dochovaných archeologických (historických) terénů jako specifických zdrojů informací o naší minulosti a navrhnout režim hospodaření s nimi (Procházka 1997).²¹⁾

Vyhledávání archeologických památek, jejich dokumentace a zkoumání pokud možno nedestruktivními metodami, vyhledávání archeologických terénů vhodných k zachování do budoucna a ochrana těchto památek a terénů. Tato východiska by asi měla být mottem disciplíny nazývané archeologická památková péče. Terénní archeologický výzkum využívající především destruktivních metod, jejichž výsledkem je i přes špičkovou kvalitu jejich provedení likvidace historických terénů, by měl být od oboru, majícího ve svém názvu slovo „péče“, formálně nejspíše striktně oddělen.

Závěr

Celé území městské památkové rezervace a památky UNESCO v Českém Krumlově je bezesporu „územím s archeologickými nálezy“ ve smyslu platného zákona o státní památkové péči. Toto poněkud obecné konstatování je však možné dále specifikovat a alespoň globálně rozčlenit plochu města do zón archeologického zájmu. Za území, na kterém považujeme za nutné zamezit jakýmkoli výkopovým a stavebním pracem, považujeme plochu bývalé dolní panské zahrady. Stavební uzavěra v těchto místech navíc nijak neohroží, ani neomezí život obyvatel a návštěvníků města a naopak dá možnost navázat na tradici úpravy tohoto prostoru na klidovou zónu. Na ostatních plochách města, využívaných v převážné míře k obytným či obchodním účelům, je asi nutné připustit variantu o něco horší - povolení zemních zásahů v nezbytné míře a při dodržení zákonných podmínek, tedy ustanovení památkového, stavebního a trestního zákona.²²⁾ K základní orientaci by pak měla sloužit „archeologická“ mapa města, zpracovaná obdobným způsobem, jako zde prezentovaný blok domů mezi ulicemi Panskou, Radniční, Dlouhou a Soukenickou. Jedná se o systémový způsob zpřístupnění základních „archeologických“ informací, které by mohly být brány v úvahu při plánování terénních zásahů na předmětném území s archeologickými nálezy. Ke komplexnímu zpracování všech dostupných podkladů obdobnou formou pro celé město by byl nutný cílený dlouhodobý projekt finančně, technicky a personálně podpořený některým z pracovišť k tomuto účelu zřízených či touto činností pověřených. Kvalitní podklad pro rozhodování úředníků státní správy a samosprávy, stejně jako přístupné vstupní informace pro stavebníky a majitele objektů na území městské památkové rezervace, by mohly v budoucnu ušetřit všechny zúčastněné strany nejednoho nepřijemného překvapení.

POZNÁMKY

1) Gotika 13. století a gotika pozdní.

2) Gotika, renesance, baroko a rokoko, neurčeno.

3) Především nepřesnosti v samotném zaměření jednotlivých domů i celých bloků a chybnou datací některých úseků zdí.

- 4) O specializované dokumentaci památkářské či dokonce o provádění archeologických výzkumů v souvislosti s těmito pracemi nemůže být ani řeči. Situaci v památkové péči nemohu kvalifikovaně posoudit. Co se týče asistence archeologů při stavebních akcích v historickém jádru města, změnila se situace alespoň částečně k lepšímu až počátkem 90. let.
- 5) Za poskytnutí originálu zaměření ke studijním účelům děkuji Z. Dočkalovi a J. Blochovi, kolegům z Českokrumlovské obce památkářské.
- 6) Jiná je situace na protějším břehu Vltavy v krumlovském Latránu.
- 7) Okolí ulice Pivovarské mezi Latránem, bývalým minoritským klášteřem a Vltavou. V písemných pramenech se název Nové Město objevuje od poloviny 15. století (Kubíková 1992, 162). Autorka (1995) klade vznik této českokrumlovské městské části na přelom 14. a 15. století.
- 8) Na rozdíl od výše ležící a také větší zahrady zámecké.
- 9) Záchraný archeologický výzkum provedli pracovníci archeologického pracoviště Okresního vlastivědného muzea v Českém Krumlově (Mgr. Michal Ernée) v roce 1994.
- 10) Záchraný archeologický výzkum proběhl v souvislosti s výstavbou městského kolektoru. Výzkum provedli v letech 1991-1992 pracovníci tehdejší plzeňské expozitury Archeologického ústavu ČSAV (PhDr. Pavel Bricháček).
- 11) Vhodně sestavený tým odborníků by se mohl pokusit i o částečnou rekonstrukci původních renesančních zahrad. Zprávy v písemných pramenech se zdají být dosti podrobné (Kubíková 1986) a odborně provedený cílený archeologický výzkum by mohl pomoci odkrýt možná nehluboko pod povrchem dochované prvky s renesanční zahradou související. To vše samozřejmě za předpokladu, že by zůstaly neporušeny hlouběji dochované starší situace.
- 12) Žádost zpracovali pracovníci Okresního vlastivědného muzea v Českém Krumlově a Státního ústavu památkové péče v Praze a předali ji počátkem roku 1997 Ministerstvu kultury České republiky k dalšímu vyřízení.
- 13) S největší pravděpodobností se jednalo o pozůstatek suterénu obytného domu. Suterén měl dřevohlinitou konstrukci.
- 14) Výzkum provedli pracovníci společnosti Archaia (Mgr. M. Ernée) a PÚ Ústí nad Labem (PhDr. F. Gabriel).
- 15) Výzkum provedli pracovníci společnosti Archeos (P. Hrubý), kterým tímto děkuji za poskytnutí základních informací.
- 16) Jedná se převážně o kulturní vrstvy, reliktů staveb různých konstrukcí a o zahloubené objekty s převážně odpadní funkcí.
- 17) Ze dvou suterénů v domě čp. 29 (obr. 6: E) pocházejí dokonce keramické zlomky mlado až pozdně hradištního stáří, tedy z doby předcházející vzniku města. Byly nalezeny v druhotné pozici, jako starší příměs v kulturních vrstvách 13. století. Po obdobném nálezu z domu čp. 15 jsou tak dalším dokladem existence sídliště tohoto stáří v nejbližším okolí (Ernée - Thomová 1997).
- 18) Konference se pod názvem „Archeologická památková péče - legislativa a skutečnost“ konala ve dnech 30. - 31. ledna 1996 ve městě Odry. Z konference rezultoval i stejnojmenný sborník (Peška ed.: 1997).
- 19) S. 7: „Během několika minulých let jsme dospěli od tradiční trochu mlhavé definice této památkové péče k pregnantní formulaci procesu, který se zabývá ochranou a záchranou archeologických pramenů a informací jako problémem vědeckým, nikoliv (jenom) administrativním, který je jednou z forem závažného řetězce archeologické práce začínající terénním výzkumem a končící publikovaným zpracováním získaných pramenů a informací.“, s. 12 „... „filosofii“ současné archeologické památkové péče můžeme vyjádřit poměrně přesně. Jde o snahu minimalizovat zánik archeologických movitých i nemovitých pramenů, o jejich efektivní výzkum a dokumentaci v rámci systému APP a o využití získaných informací všemi formami publikace. Otázka zveřejňování... v souvislosti s APP vlastně splývá s úkolem popularizace archeologie“.
- 20) „Jde tedy především o to, aby se předcházelo neefektivnímu zániku archeologických pramenů tím, že se minimalizují destruktivní zásahy, které toto ničení zaviňují.“
- 21) V pokročilém stádiu je již dnes práce na mapě dochovaných archeologických terénů na území Pražské památkové rezervace, které by v budoucnu měly být chráněny před jakýmkoliv stavebními zásahy (viz Dragoun - Omelka - Tryml 1997). Velké uznání náleží zejména kolegům z Pražského ústavu památkové péče, kteří se na této náročné práci podílejí. Podobné podklady je však žádoucí vytvořit i pro všechna ostatní města a městečka na území České republiky.
- 22) Dodržování těchto právních norem však musí orgány památkové péče a státní správy důsledně vyžadovat, kontrolovat, a jejich porušování sankcionovat. Dnes tomu tak v mnoha případech není.

LITERATURA A PRAMENY

- Bricháček, P. 1992: Záchraný výzkum v Českém Krumlově (o. Český Krumlov) - stavba kolektoru v l. 1991-1992. Archeologický ústav ČSAV, expozitura Plzeň, nálezořá zpráva č. j.: 334/92.
- 1996: Český Krumlov, okr. Český Krumlov, In.: Výzkumy v Čechách 1990/92, 58, č. 267; 59, č. 269. Praha.
- Dragoun, Z. - Omelka, M. - Tryml, M. 1997: Vývoj, stav a perspektivy archeologické památkové péče v pražské památkové rezervaci. In: Peška, J. ed., 1997, 65 - 81.
- Dvořák, F. a kol. 1948: Český Krumlov, jeho život a umělecký růst. Praha.
- Ernée, M. 1994a: Investorská zpráva o záchraném archeologickém výzkumu v domě čp. 27 v Radniční ul. v Č. Krumlově, 10. 6. 1994, OVM Č. Krumlov, bez č. j.
- 1994b: Investorská zpráva o I. etapě záchraného archeologického výzkumu v domě čp. 25 v Radniční ul. v Č. Krumlově, 12. 7. 1994, OVM Č. Krumlov, č. j.: 226/94.
- 1994c: Zpráva o záchraném archeologickém výzkumu v domě čp. 20 v Panské ul. v Č. Krumlově, 22. 8. 1994, OVM Č. Krumlov, bez č. j.
- 1995: Archeologické výzkumy v historickém jádru Českého Krumlova v roce 1994 - Die Ausgrabungen im Stadtkern von Český Krumlov im Jahre 1994. Archeologické rozhledy XLVII, 455 - 460.
- 1996: Zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu v domě čp. 22 v Panské ul. v Českém Krumlově, 8. 8. 1996, OVM Č. Krumlov, č. j.: 352/96.
- 1997a: Zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu, Dlouhá ul. čp. 32, Č. Krumlov, 25. 11. 1997, OVM Č. Krumlov, č. j.: 278/97.
- 1997b: Český Krumlov, okr. Český Krumlov, Pivovarská ul. čp. 23. In.: Výzkumy v Čechách 1993 - 5, 38, č. 195. Praha.
- 1997c: Český Krumlov, okr. Český Krumlov, Panská ul. čp. 20. In.: Výzkumy v Čechách 1993 - 5, 38, č. 194. Praha.
- 1997d: Český Krumlov, okr. Český Krumlov, Radniční ul. čp. 25. In.: Výzkumy v Čechách 1993 - 5, 39, č. 199. Praha.
- 1997e: Český Krumlov, okr. Český Krumlov, Radniční ul. čp. 27. In.: Výzkumy v Čechách 1993 - 5, 39, č. 200. Praha.
- Ernée, M. - Hazlbauer, Z. 1996: Nález nádobkového kachle ze 13. století v Českém Krumlově - Ein Fund der Ofenkachel aus dem 13. Jahrhundert in Český Krumlov. Archeologické rozhledy XLVIII, 143 - 145.
- Ernée, M. - Thomová, Z. 1997: Raně středověké nálezy na území města Český Krumlov - Frühmittelalterliche Funde aus dem Stadtgebiet von Český Krumlov. Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 10, 135 až 139.
- Ernée, M. - Vařeka, P. 1998: Die Graphittonkeramik des 13. Jahrhunderts in Südböhmen und Prag. In: Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa (L. Poláček Hrsg.), 217 - 230.
- Ernée, M. - Militký, J. 1996: Pravěké osídlení hradního návrší v Českém Krumlově - Urzeitliche Besiedlung der Burganhöhe in Český Krumlov, AVJČ 9, 179 - 188.
- Ernée, M. - Militký, J. 1997: Archeologický výzkum v areálu Státního hradu a zámku Český Krumlov v letech 1994 - 1995. Acta Crumloviensis I. 1997.
- Kubíková, A. 1986: Zaniklá českokrumlovská knížecí zahrada na Novém Městě. Památky a příroda 10, 593 - 594.
- 1993: Rožmberský dům a zbrojnice na Novém Městě v Českém Krumlově. Výběr 29, 162 - 165.
- 1995: Zaniklé domy na Novém Městě. In.: Českokrumlovské listy, č. 168, 21. 7. 1995.
- 1997 v tisku: Historická topografie Českého Krumlova. Acta Crumloviensis I. 1997.
- Muk, J. 1987: Český Krumlov. Stavebně historický průzkum, Panská ulice čp. 32. SÚRPMO Praha.
- Muk, J. - Lancinger, L. 1970a: Český Krumlov čp. 19, Panská ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970b: Český Krumlov čp. 21, Panská ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970c: Český Krumlov čp. 22, Panská - Radniční ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970d: Český Krumlov, stavebně historický průzkum města, čp. 23. SÚRPMO Praha.
- 1970e: Český Krumlov čp. 27, Radniční ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970f: Český Krumlov čp. 29, Radniční - Dlouhá ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970g: Český Krumlov čp. 30, Dlouhá ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- 1970h: Český Krumlov čp. 31, Dlouhá ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.

- 1970j: Český Krumlov čp. 32, Panská - Soukenická - Dlouhá ulice, stavebně historický průzkum. SÚRPMO Praha.
- Müller, J. - Bloch, J. - Kápar, F. 1993: Průzkumová zpráva, Č. Krumlov, Panská čp. 22. ARTECO-B.M. spol. s r.o. Č. Krumlov.
- Peška, J. ed. 1997: Archeologická památková péče - legislativa a skutečnost. Sborník konference, Odry, 30. - 31. ledna 1996. Olomouc.
- Škabrada, J. 1996: Český Krumlov čp. 32. Podrobný stavebně historický průzkum, architektonické a památkové hodnocení, možnosti úprav. Předběžná zpráva. Český Krumlov - Praha.
- 1998: Dům jako sestava trojdielných bytů (k možnostem typologického uspořádání středověkého domu). Průzkumy památek I/1998, 33 - 42.

BODENDENKMALPFLEGE IN ČESKÝ KRUMLOV/KRUMAU

Die Notwendigkeit des Schutzes und der sparsamen Ausnutzung des historischen Terrains wurde während der letzten zehn Jahre zu einer der meist aktuellen Aufgaben der zeitgenössischen Generation der Archäologen, die in historischen Stadtkernen tätig sind. Die Situation auf dem Gebiet der StadtDenkmalreservation und der Reservation UNESCO in Český Krumlov/Krumau illustrieren wir auf zwei unterschiedlichen Beispielen (Abb. 1). Ein von ihnen ist die Fläche des ehemaligen unteren Herrengartens (Abb. 2, 3), das zweite der Block der Bürgerhäuser zwischen den Gassen Radniční, Panská, Soukenická und Dlouhá im Stadtzentrum (Abb. 4 - 7).

An Stelle des späteren neustädtischen unteren Herrengartens stand in der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts eine größere Anzahl von Bürgerhäusern, die um die Mitte des Jahrhunderts während einer verhältnismäßig kurzen Zeit eingegangen sind. Im Jahre 1547 hat das hier stehende Herrenhaus für ihren Witwensitz Anna von Rogendorf, die Mutter der letzten Rosenberge Wilhelm und Peter Vok, gewählt. Das Haus wurde hergerichtet, erweitert und in seiner Nachbarschaft wurde ein großer Garten angelegt. Zwecks Erweiterung des Hauses und des Gartens haben damals Anna von Rogendorf und ihr Sohn Wilhelm schrittweise durch den Kauf oder in anderer Weise mindestens neun Bürgerhäuser und vier selbständige Gärten erworben (Kubíková 1986, 593; 1992, 162; 1995). Die Häuser wurden meistens abgerissen und die Grundstücke in den entstehenden Garten eingegliedert. Wichtige Informationen über die Geschichte dieses Raumes haben auch archäologische Untersuchungen, die auf der Fläche des Gartens und in seiner unmittelbaren Umgebung in letzten Jahren durchgeführt wurden, geboten. Die Aufzählung der Denkmäler, die bisher unter dem Terrain erhalten blieben, ist verhältnismäßig reich. 1. Überreste von Renaissance- und späteren Gartenherrichtungen; 2. Überreste von einigen gotischen steinernen Häusern und wahrscheinlich auch weiteren Bauten, die auf hiesigen Parzellen wohl nach und nach im Laufe des 15. Jahrhunderts entstanden und in der Mitte des 16. Jahrhunderts eingegangen sind; 3. Markante Belege der intensiven Ausnutzung dieses ganzen Teils der Stadt schon in der Zeit ihrer Entstehung in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts, und zwar einschließlich einiger unikaten Funde (z. B. Ernée - Hazlbauer 1996); 4. Überraschend gut erhaltene Überreste einer Dorfsiedlung aus der Zeit des frühen Mittelalters (8. Jahrhundert); 5. Überreste einer Kulturschicht mit den Funden der Keramik und steinernen Werkzeuge aus dem 6. Jahrtausend v. Chr.; 6. Vereinzelte Funde von steinernen Artefakten aus der Zeit vor 12 000 - 10 000 Jahren. Auch der Erhaltungszustand des historischen Terrains und der Situationen auf der Fläche des Gartens ist, hinsichtlich der Lage innerhalb der Mauern der mittelalterlichen Stadt, beachtenswert gut. Wenn der Raum des künftigen Gartens schon seit dem 13. Jahrhundert genauso intensiv, wie zum Beispiel in der Umgebung des Krumauer Platzes, ausgenutzt worden wäre, wären die frühmittelalterlichen halbvertieften Objekte oder die neolithische Kulturschicht spurlos verschwunden worden. Die steinerne Bebauung entstand hier jedoch relativ spät (erst im Laufe des 15. Jahrhunderts), und unterging auch verhältnismäßig früh (nach ca. 50 - 100 Jahren ihrer Existenz) praktisch auf einmal und ein für allemal. Zum Unterschied von den meisten weiteren Teile der Stadt blieb also die ganze Fläche sowohl von allen weiteren Renaissance-, barocken und jüngeren Baueingriffen, als auch von dem Bauwahnsinn des 20. Jahrhunderts verschont. Das historische Terrain, das an Stelle des ehemaligen unteren Herrengartens erhalten blieb, muß, unserer Meinung nach, vor der Vernichtung verschont bleiben, und in ihm verborgene Informationen

über unsere Vergangenheit müssen für nächste Generationen unbeschädigt bleiben. Für die beste Art der Ausnutzung der Fläche halten wir die Wiederherstellung der Gartensanordnung. In diesem Geiste wurde das Gesuch um die Eintragung der Fläche des ehemaligen unteren Herrengartens in Český Krumlov/Krumau ins Verzeichnis der Kulturdenkmäler formuliert.

Die Bebauung des Blocks der Bürgerhäuser im Zentrum der Stadt im Gesamtausmaß ca. 2 750 m² bilden heutzutage insgesamt 11 Häuser, die um den Innenhof gruppiert sind und mit den Stirnwänden zu den Gassen Panská (Konskr.-Nr. 19, 20, 21 und 22), Radniční (Konskr.-Nr. 23, 25, 27 und 29) und Dlouhá (Konskr.-Nr. 30 und 31) gerichtet sind. Eine gewisse Ausnahme ist das große Haus mit dem Innenhof Konskr.-Nr. 32, das mit seinen zweien Einfahrten zu den Gassen Dlouhá und Panská orientiert ist. Fast alle Objekte des Häuserblocks erschienen in schriftlichen Quellen schon kurz nach der Mitte des 15. Jahrhunderts, im Jahre 1459. Eine Ausnahme ist das Haus Konskr.-Nr. 23 in Radniční Gasse, das erst irgendwann zwischen den Jahren 1484 - 1500 auftaucht. Es scheint wahrscheinlich zu sein, daß nach partiellen anfänglichen Verschiebungen, Zusammenlegungen und Trennungen einzelner Grundstücke des Häuserblocks in der 2. Hälfte des 13. und im 14. Jahrhundert, in der Zeit um die Mitte des 15. Jahrhunderts ihre Einteilung schon in der heutigen Gestalt festgelegt war. Wenn die ersten schriftlichen Erwähnungen auch relativ ziemlich spät sind, ist es klar, daß die Parzellenflächen schon viel früher intensiv ausgenutzt wurden. Alle beschriebenen Häuser sind im Kern gotisch. In einzelnen baugeschichtlichen Untersuchungen setzt J. Muk die Entstehung der Verbauung in den Gassen Panská und Radniční spätestens im Laufe des 14. Jahrhunderts voraus. Mindestens in einigen Fällen (z. B. das Haus Konskr.-Nr. 21) sollten hier in der Zeit schon zum Teil aus Stein erbaute Häuser gestanden sein. In das 14. Jahrhundert können wir auch einige Architekturdetails datieren, die hier eine zweifelhafte Existenz der steinernen gotischen bürgerlichen Architektur belegen. Die Funde sind nur in den Häusern, die mit ihren Stirnwänden zu der Panská Gasse (Konskr.-Nr. 19, 20, 22, 32) gerichtet sind, kumuliert. Diese Funde können wir im Rahmen des Blocks höchstwahrscheinlich für die ältesten halten. Während in den Häusern Konskr.-Nr. 25 und 27, die mit den Stirnwänden zu der Radniční Gasse gerichtet sind, keine älteren Funde als aus dem 15. Jahrhundert in der ursprünglichen Lage dokumentiert wurden, stammen die Funde aus allen Sonden in den Häusern, die mit den Stirnwänden zu der Panská Gasse gerichtet sind (Konskr.-Nr. 32, 20 und 22), aus der Zeit der Entstehung und den Anfängen der Stadt in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Intakt erhaltene hochmittelalterliche Situationen entbehren wir nicht einmal auf der Fläche des Innenhofes und unter dem Pflaster des Erdgeschosses des Hauses Konskr.-Nr. 29 in Radniční Gasse, also auf der gegenüberliegenden Seite des Häuserblocks. Die Funde belegen eindeutig eine intensive Ausnutzung der ganzen Fläche des Blocks schon seit der Zeit der Stadtgründung in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Trotz einigen späteren partiellen Änderungen ist es sehr wahrscheinlich, daß auch die grundlegende Einteilung der Parzellen in dieser Zeit geschaffen wurde. Die Kontinuität der Entwicklung einiger Wohnhäuser seit dem 13. Jahrhundert dokumentiert der untersuchte Überrest eines wahrscheinlich halbvertieften Souterrains in dem Haus Konskr.-Nr. 20. Das Souterrain ist noch im 13. Jahrhundert eingegangen. Der Baumeister des Hauses, das hier wahrscheinlich kurz nach dem Untergang des Objektes, dessen Souterrain archäologisch untersucht wurde, entstand, hat die Stirnwand eines Neubaus direkt über der Südwand des eingegangenen Souterrains erbaut. Die im 13. Jahrhundert vermessene Straßenfluchtlinie überdauerte also auf dieser Stelle in einer unveränderten Gestalt. In dem Buch von F. Dvořák und Koll. (1948), ebenso wie auf dem Plan von A. Beneš und Koll. aus demselben Jahr, finden wir auf der Plandokumentation (op. cit., Abb. 81, 82) den Teil der Innenstadt in der unmittelbaren Nähe des Platzes bezeichnet. Dieses Gebiet haben die erwähnten Forscher für einen der „Kerne der ältesten Besiedlung“ der Stadt gehalten (op. cit., 175, Abb. 81). Sie sollte mit einer „schon dicht an die Blöcke um den Platz“ (op. cit., 14) anliegender Mauer umgeben werden, mit Toren in den Gassen Horní, Kájovská und Radniční (op. cit. Abb. 82), und schon in der Zeit der Gotik des 13. Jahrhunderts bebaut werden, zum Unterschied von den übrigen Teilen der Stadt, wo zu dem Aufbau erst in der Zeit der Spätgotik kommen sollte (siehe den Plan von A. Beneš und Koll. aus dem Jahre 1948). Die baugeschichtliche Untersuchung, durchgeführt im Jahre 1974 von J. Muk, hat die Existenz der Mauer in keinem der Häuser, in den sie sich befinden sollte, bestätigt. Archäologische Untersu-

chungen haben auch die Existenz vom intakt erhaltenen historischen Terrain nachgewiesen, das in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts auf der ganzen Fläche des Blocks entstand, innerhalb und außerhalb der vorausgesetzten Grenze (Abb. 6: D, E). Bei dem zeitgenössischen Zustand der Erkenntnis können wir also beide Hypothesen (über die Existenz der Schanzmauer und über das unterschiedliche Alter der ursprünglichen Bebauung auf der Fläche des Blocks) ausschließen. Der Block der Bürgerhäuser halten wir für eine städtebaulich geschlossene Einheit, ein logisches Flächen-Ganzes, im dessen Rahmen geeignet ist, einzelne archäologische Feststellungen zu erfassen und auszuwerten. Im Rahmen des Blocks werden die archäologischen, baugeschichtlichen und weitere Informationen nach einzelnen Parzellen (Häusern) und weiter nach Räumlichkeiten oder freien Plätzen mappiert. Einzelne Flächen sind in Kategorien eingereiht, nach der Qualität und der Zahl von erhaltenen historischen Terrains, die bewegliche und unbewegliche archäologische Funde enthalten (Abb. 7).

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Český Krumlov/Krumau. Die Lage der Interessengebiete in dem Raum der Stadt: 1 – die Fläche des ehemaligen unteren Herrngartens, 2 – die Parzelle des Hauses Konstr.-Nr. 23 in der Pivovarská Gasse, 3 – der Häuserblock zwischen den Gassen Panská, Radniční, Dlouhá und Soukenická im Stadtzentrum.

Abb. 2: Český Krumlov/Krumau. Der Anblick der Fläche des ehemaligen unteren Herrngartens von dem Turm des Krumauer Schlosses im Frühjahr 1998 (Foto der Autor).

Abb. 3: Český Krumlov/Krumau. A – die Fläche des ehemaligen unteren Herrngartens (Kat.-Nr. 915/1 und 915/2), mit der Bezeichnung der Untersuchungsstelle von P. Bricháček (laut Bricháček 1992), 1, 2 und 3 – dokumentierte Schnitte, 4 – der Raum zwischen den freigelegten kleinen Mauern, 5 – die Fundstelle eines frühmittelalterlichen halbvertieften Objektes; B – die Parzelle des Hauses Konstr.-Nr. 23 in der Pivovarská Gasse (bezeichnet sind die Lagen einzelner Sonden im Erdgeschoß des Hauses, laut Ernée 1997b); C – der südöstliche Flügel der Brauerei Eggenberg, der ursprüngliche Sitz der Frau von Rogendorf.

Abb. 4: Český Krumlov/Krumau. Grundrisse der Häuser des verfolgten Blocks im Stadtzentrum im Niveau des Erdgeschosses (laut der Landkarte von A. Beneš und Koll.). Auf dem Plan ist die Datierung der einzelnen Teile des Mauerwerkes und die heutzutage nicht bestehende Bebauung im Raum des Innenhofes und des kleinen Hofes des Hauses Konstr.-Nr. 22 bezeichnet.

Abb. 5: Český Krumlov/Krumau. Grundrisse der Häuser des verfolgten Blocks im Niveau des Erdgeschosses (laut der baugeschichtlichen Untersuchung von J. Muk und L. Lanzinger). Auf dem Plan ist die Datierung der einzelnen Teile des Mauerwerkes, die heutzutage unter freiem Himmel liegende Fläche (punktiert), archäologische Sonden in einzelnen Objekten (schwarz) und unterkellerte Flächen (schraffiert) bezeichnet.

Abb. 6: Český Krumlov/Krumau. Der Grundriß des verfolgten Blocks. Bezeichnet ist die vorausgesetzte hoch- (A) und spätgotische (B) Bebauung auf der Fläche des Blocks (laut der Landkarte von A. Beneš und Koll.), der vorausgesetzte Verlauf der Schanzmauer (C) laut F. Dvořák und Koll. (1948, Abb. 82) und die Flächen der archäologischen Sonden, in denen intakt erhaltene Situationen des 13. Jahrhunderts dokumentiert wurden (D, E). Schwarz (E) sind die Sonden bezeichnet, in denen in Kulturschichten des 13. Jahrhunderts keramische Bruchstücke der jungen bis späten Burgwallzeit gefunden wurden.

Abb. 7: Český Krumlov/Krumau. Die Fläche des verfolgten Blocks in drei Kategorien A – C (siehe Text) nach der Qualität der erhaltenen historischen Terrains eingeteilt.

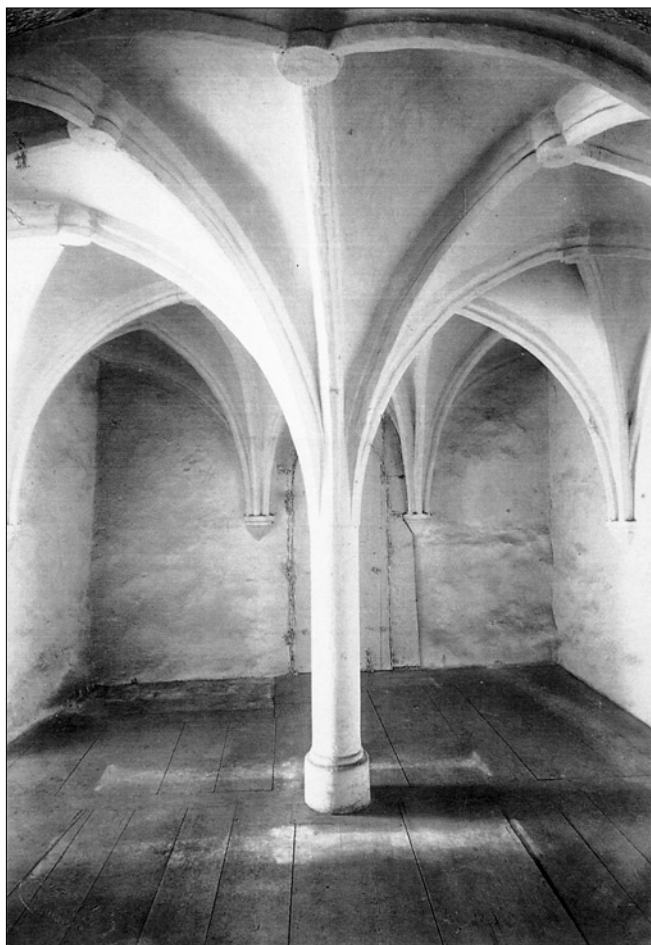
(Übersetzung J. Kroupová)

STŘEDOVĚKÝ ČESKOKRUMLOVSKÝ HRAD VE SVĚTLE ARCHIVNÍCH PRAMENŮ

ANNA KUBÍKOVÁ

Českokrumlovský hrad a zámek prošel v průběhu své osmisetleté historie mnoha proměnami a přestavbami. Jeho současná podoba zrcadlí stav po posledních velkých stavebních úpravách z poloviny 18. století. Jim předcházela barokní přestavba v osmdesátých letech 17. století, renesanční přestavba v šedesátých až osmdesátých letech 16. století, pozdně gotické úpravy okolo roku 1513 a gotická stavební aktivita na sklonku první poloviny 15. století. První stavební práce v areálu dnešního hradu a zámku halí hustý závoj minulosti.¹⁾ Úkolem tohoto příspěvku je shrnout a revidovat písemné prameny ke středověkým dějinám hradu, se zvláštním ohledem na jeho stavební podobu.

Nejstarší budovy českokrumlovského hradu stály již v roce 1253, kdy se v písemnostech poprvé objevuje jméno pánů z Krumlova, kteří se nazývali podle svého sídla. Poněvadž v roce 1253 uvedený Vítěk z Krumlova patřil ke třetí generaci pánů z Krumlova (děd Vítěk starší, otec Závěš

Obr. 1: Český Krumlov, gotická místnost ve východním křídle horního hradu (SOA Český Krumlov, sbírka fotografií).